

Andrej Merc

Iskanje poti

(odlomek iz romana)

Slivnica, februar 1613

Grajski zidovi so bili mrzli, zidovi kmečkih hiš so bili mrzli, družine so se stiskale v skupnih prostorih, mnogi so zboleli, posebno starejši so trpeli, ker so jih bolele kosti, zobje, če jim niso že izpadli, bolela so jih pljuča, da so kašljali, se tiščali drug k drugemu, če ni bilo ognjišča v hiši, žrle so jih bolhe ali uši, cunje so se jim prilepile na kožo, ekcem se je širil, mrena je zaraščala oči, otroke so mučile gliste in drugi zajedalci, in vsi so postajali vedno bolj bolni. Še sreča, da letina ni bila tako slaba, vsaj stradali čez zimo ne bodo. Zdravilo, tako so mislili, bo prišlo s sončno gorkoto, to pa je šele pomladi. In do takrat je še daleč, zelo daleč. Nekdo je uročil čas in vreme. Novorojenci so umirali, matere se niso imele s čim hraniti, mleko je njim, kravam in kozam in kobilam presahnilo ali bilo za novorojence neprebavljivo. Molili so v grajski kapeli, v cerkvi Matere božje Slivniške in v samostanski baziliki, molili so doma pod razpelom v kotu, molitve so bile neskončne in neuslišane.

Živali so se približale človeškemu domovanjem, divjad ni bila več plašna, volkovi niso bili več videti krvoločni. Torej se je tudi živalim slabo godilo, neka neznana občutenja so spremenila njihovo nprav. Krokariji so sedali na grajsko obzidje kakor tiha grožnja narave, da so ljudje pozabili, da so ujetniki njene moči in da jim nič ne pomaga, poslednja resnica, ki je za vse enaka in ki jo pridigajo v cerkvi in ki jo naznanjajo

tudi te lepe srepoglede in neusmiljene ptice ujede. Mrzel veter jih je gnal v zavetje velikanskih grajskih zidov, v strelne line in kamnite zavihke nazobčanih stolpov in kamnite niše, kjer je izpadel kakšen kamen. Letos v posebno veliki množini. Ko pa je posijalo ledeno sonce, so predrzno sedale na robove obzidja in na slemena grajskih poslopij. Ni bilo ne dekle, ne hlapca, ne straže, da bi jih podil, ponoči pa jih na gradu kakor po čudežu ni bilo, kakor da bi se bale nočnih dogodkov, prikazale so se zjutraj, kot da bi priletele pogledat, ali se ni grad morebiti spremenil v pogorišče, polno ostankov ožganih in pobitih ljudi.

Zadeve, ki so se začele dogajati na gradu – govorice o hlapcih in deklah, govorice o Avgustu Jakobu Zaklu in kaplanu Crnčecu, mogoče tudi o njem samem, tudi to so si ljudje upali, in to skorajda na vsej Slivniški posesti – in ki so segale celo do tiste kolonije štiftarjev, niso bile prijetne. V povezavi z dogodki v mestu, ki se ga, vsaj tako je mislil, ne tičejo, so bile še toliko bolj zlovesče.

Daleč je bilo še do pomladi, Bog jim je naklonil mrzlo zimo, v daljavi, nekje na severu, je že bila vojna, govorice o kugi v Neapeljskem kraljestvu niso potihnile. Naročil za les, posebno velika in močna drevesa, ki so jih uporabljali za jarbole, letos ni bilo, fužine so obstale. Kmalu lahko zastaneta vsa kupčija in pudlarstvo. Tako je bil mraz še toliko bolj zoprn. Šepetali so ob ognjiščih, pod kožuhi, v hlevih, povsod, kjer je bilo vsaj malo toplo, da človek ni mislil na bolečine svojih kosti, do katerih se je prigrizel mraz. Ali so bile govorice ali je bila resnica? Nekaj mora biti. Povezovali bodo mesto in njegovo posest. Morda se je to že zgodilo.

Henriku Des Enffans dAvernasu je bilo žal, da dvorec v mestu še ni bil toliko dograjen, da bi se tja z ožjo družino preselil čez zimo in bi ga morda govorice obšle ali pa bi se mogoče napadalnost govoric ne razširila tako zelo močno. Poleg tega je bilo bivanje na gradu zaradi tako debelih in mrzlih zidov nekoliko neudobno. Potem bi morda v mestu, ko bi bil bliže ljudem iz stanov, odločneje vplival na dogodke, saj se zdi, da so ušli iz vajeti. V mestu so zaprli neko Johanno Marijo Strah, ki je menda sestra Verčičeve, svobodnjakinje z Dobraške posesti. Ta ženska naj bi bila osumljena mazaštva in čarovništva. Misli so se vračale k opatu. Ta je govoril o starem dobrem svetu, ki da ga zapušča, da ga prepušča podivjanim ljudem. Kaj naj bi to pomenilo?

K jutranji maši je šla vsa družina v samostansko cerkev. Doma so ostale le gospa Barbara, ker se je posvečala novorojencu, dojilja in Andreja iz Kobal, drugi pa so morali priti kljub mrazu. Bil je nekoliko zmeden in tudi jezen, ker se je jutranji pogovor med njim in ženo tako zasukal.

Ženin jutranji obisk je bil uničujoč. Ni se napovedala. Samo sobar je povedal, da čaka pred vrati in da bi rada vstopila. Takoj je prišla. Nič se ni sprenevedala. Ko jo je vprašal, kako kaj novorojenec, ga je takoj ostro zavrnila, da je pričakovala, da ga bo kdaj prišel pogledat in da ni zato tukaj, da bi o tem govorila z njim, temveč je takoj zahtevala, da on kot eden najpomembnejših ljudi v deželi zagotovi izpustitev padarice oziroma večče. Če je že zaprta, ali da jo zavaruje, preden jo zaprejo. Tega vsega mu ni mogla reči med kosilom ali med večerjo. Med kosilom je bil navadno navzoč Zakl, stregla pa je Andreja iz Kobal, njemu zoprna žensčina, nekaj potuhnjenega. Spraševal se je, kako jo lahko trpi ob sebi, ko pa ima tako zoprn obraz.

"Koga?"

Tukaj se je naredil nevednega, čeprav je natančno vedel, za koga gre. Josephina Helena Verčič je bila tudi zanj pglavitni problem. Poleg Zakla. Oba mora zaslišati najprej on, on in ne kdo drug. Vedel je, da je prihajala na grad. Ni pa vedel, da k njegovi ženi. Slutil je njeno navzočnost na gradu že tistega dne, ko je bil krst najmlajšega, vedel je, s čim se ukvarja, za koga gre, vse je vedel, samo tega ni vedel, da k ženi in v kakšni zvezi sta ženski. Naredil se je, kakor da ne ve, naj bi koga zaprli, da so hodili deželni biriči po njegovem in iskali staro veččo. Niti pomislil ni, da je njegova žena v zvezi z njo, oziroma ni nikoli pomislil, da ona sploh ve zanjo. Odnosi z ženo že dolgo niso več taki, da bi se odkrito pogovorila.

"Josephino Heleno Verčič, svobodnjakinjo na Dobraški posesti ..."

"Kaj pa je z njo?"

"Poznate to žensko?"

"Poznam jo in vem, da jo poznate tudi vi."

Glede na preiskavo, ki jo bo začel, je to, kot kaže, ena izmed ključnih oseb, ki kaj vedo.

"Kaj ima ona opraviti z vami?"

"Ker jo potrebujem, ker je dobra in modra zdravilarka in ker pomaga

otrokom in ljudem v stiski?"

"In kaj imate vi z njo?" "Zdravi oba vaša starejša sinova in mene."

"Vas? Nisem vedel, da ste potrebni zdravljenja."

"Verjamem, da niste vedeli. Skrb za ženo prepuščate njej sami, za vas so pomembnejše druge reči ali celo druge osebe."

Gledal je skozi okno, kako dva hlapca pomagata tretjemu zlesti v vedro za vodo na vretenu vodnjaka. Očitno je voda zmrznila, tako da je z vedrom ne morejo več razbiti in bodo sedaj spustili enega izmed lažjih hlapcev do vode, da bo razbil led. Če se bo kaj zgodilo, bo moral kaznovati upravnika, ker ni poskrbel, da bi se led razbijal sproti. Vprašanje, kako globoko bo treba iti, ker je suša že tako huda, da so potoki presahnili. Nikoli pa se še ni zgodilo, da bi presahnil grajski studenec. Očitno je, da dobiva vodo iz večjih globin, kakor je višina grajskega hriba.

Hlapci so se smejali, ko je najdrobnejši lezel v vedrico, grof pa je pomislil, da bo reševanje naporno, če ga že dobijo živega, če pa bo kaj hujšega, ga morajo potegniti ven, še preden se otopli. Nikakor tega posla ne bi smeli opravljati hlapci sami. Nevaren trenutek bo gotovo, ko bo eden izmed obeh odstranil železen drog, to je zaporo, ki drži vreteno z vedrico, da se ne odvije v globino.

Ob odločilnem trenutku se je obrnil k ženi. Kaj je mislila z drugimi osebami?

"Prišla sem, ker so mi povedali, da biriči iz mesta, biriči deželnega kneza, iščejo Heleno Verčič. Nekateri celo govorijo, da so jo že zaprli."

"Morda veste, zakaj?"

"Ker je po svoji sestri, Johanni Mariji Strah, ki živi v mestu, osumljena čarovništva."

"Pa saj ne verjamete v takšne neumnosti."

"Ni pomembno, kaj jaz verjamem, pomembno je, kaj mislijo drugi."

"In kaj mislijo drugi?"

Namenoma je tako govoril. Bal se je nekega očitka, strah in sram ga je postajalo pred ženo.

"Nekaj si že morajo misliti, da jo preganjajo."

Odgovorila je mirno, kakor češ, midva se bova pogovarjala posebej in drugače, če že želiš. Sedaj zahtevam od tebe, da rešiš padarico. Za zdaj to. Za druga, bogu in človeku nevšečna dejanja, se bova menila

posebej.

"In kje je ta ženska?"

"Ali vi ne veste?"

"Ne."

"Torej je niste predvčerajšnjim našli?"

Panično je iskal možnost, kako bi se izvil iz tega prijema. Jasno mu je bilo, da žena nekaj ve ali sluti in da bo razgovor z njo težak, uničujoč.

Kako je vedela, da jo je predvčerajšnjim iskal? Nekdo ji nosi na nos, kakšna so njegova pota. To bo treba ugotoviti. Če je ona vedela, potem ve še nekdo. Komu je povedal Zakl ali komu je povedal Cnrčec?

Kaj vse ji še nosijo na nos? Očitno je razjarjena in povsem jasno je, da pogrešana starikava babnica njej nekaj pomeni. V kakšni zvezi sta?

Ta vprašanja je pustil za potem, ko se malo razčisti po pridigi in opatovih skorajda nedvoumnih svarilih. Grof je vedel, da bi vsi raje imeli mašo v domači kapeli, da bi se potem lahko takoj poskrili po svojih luknjah po gradu. Nikomur ni bilo, tudi njemu ne, do skorajda uro dolge ježe do samostana in nazaj. V samostan so prišli razmeroma pozno.

Poleg tega je vedel, da je treba v samostan k maši, ker se je treba pokazati tlačanom, tako njegovim grajskim kakor opatskim, da je grajskim ljudem, to je vsej družini, spoštovanje božje besede prvo in najpomembnejše in da so na gradu vse stvari na svojem mestu, da na gradu ni nobene razpuščenosti. Tako so prijezdili v pravem redu, samostanski hlapci so skupaj z grajskimi prevzeli skrb za konje in se odpravili v cerkev. Ta je bila že skorajda polna.

Ob tem je hotel sam že enkrat slišati novega pridigarja patra Arpada von Solbathelja, ki si je nadel ime Janez Slivniški in je bil prava konkurenca kaplanu Crnčcu, ki je dotlej slovel kot najboljši in je prišel od nekod z madžarskih posesti in postajal vedno bolj znan po svoji gorečnosti in veliki govorniški spretnosti. Vedno je menda znal povedati tako, da so ga vsi razumeli – tako učeni samostanski patri kakor njihovi neuki tlačani. Vsi so se čudili živosti in moči božje besede. Primere je povzemal tako jasne, da si je res vsakdo predstavljal, kaj je greh, kaj se sme in kaj ne, pridige so bile tako žive, da je verska gorečnost med preprostim ljudstvom naraščala. Resnično stari ljudje so morda slišali za pridigarsko moč luteranov ali pa so jo sami poznali kot otroci, vendar jih že zdavnaj ni bilo več, ker so seveda že pomrli zaradi starosti, ali pa so

jih pobili, ali pa so bili izgnani. In od takrat ni bilo v cerkvah toliko besede, ki bi tako zelo pričala.

V cerkvi je bila zbrana vsa družba. Spredaj, v prezbiteriju, velikem za skoraj polovico cerkve, na masivnih hrastovih klopeh z izrezljanimi presledki in baldahini iz prav tako temnega lesa, so posedli molčeči samostanski bratje, popolnoma zazrti v boga, kakor bi drugi verniki ne obstajali. Grof je takoj opazil, da priorja ni med njimi.

Grofovski ljudje so posedli v prvih dveh vrstah glavne ladje, prišlo jih je približno trideset. Grof Henrik dAvernas je med tistimi, ki so že bili v cerkvi, opazil tudi Zaklovo ženo. Že dolgo je ni vedel. Vedel je, da ima Zakl z njo velike težave. Kakšne, nista nikoli govorila. Videti pa je bilo, da jo pridige in molitve rešujejo iz težav. Grof dolgo ni vedel, zakaj se ženska nikjer ne pokaže, potem pa je zvedel, da je cele dneve otožna in da ne misli na nič drugega kakor na smrt. Obsedle so jo zle misli, in kakor se je videlo tukaj – bila je čisto zastrta, ne odzivajoča se na ljudi – jih je preganjala samo z molitvami. Povsem se je odtujila svetu in otrokom. Grof je pomislil, da tudi sam doma doživlja nekaj posebnega, kar si lahko razlaga, da pa je zoprno in nepotrebno in končno tudi nerazumljivo.

Pridiga je donela, vsi so v strahu in z gorečnostjo sledili patru Janez Slivniškemu, ki je po svojem privzetem imenu nakazal, kako pomembna se mu zdi nova služba. Henrik dAvernas ga ni poznal od prej, po govorici pa je bil zanj tujec v teh krajih, verjetno doma tam nekje kot Crnčec. To ga je čudilo, ker je vedel, da se je tam ponekod še ohranilo luteranstvo.

”Prišli so grozni časi v deželo. In Bog bo kaznoval brezverce in hudobce, ki segajo po človekovi duši, ki se naseli vanj ob spočetju, Bog bo kaznoval vse, ki ga ne ljubijo in ki se izmikajo božji pravici.

Ki se ljubijo in zavdajajo potomcem, vsem, ki preprečujejo spočetje, vsem, ki delajo napatke in maže, da ženske nimajo otrok, da postajajo možje nezmožni ... Kuga in vojne, povodnji in suše bodo dosegle našo deželo, če ne bomo izkoreninili zla, ki se je naselilo v naši deželi. Prav tu, v naši h krajih, v naših gozdovih se zbirajo zli ljudje, hudobec jih obiskuje, spečali so se z njim, da ženske nimajo več otrok, da so moški postali jalovi, da krave ne dajo več mleka, da polja ne rodijo. Velika nesreča se bo zgrnila nad nas, če tega zla z božjo pomočjo ne bomo

pokončali. Hudobec je premamil moške, da legajo k moškim, ženske, da se izmikajo svoji dolžnosti, celo otroke navajajo tako kakor zle ženske kakor zli moški k nečistovanju, presahnili so zato studenci, v žita se je naselil mrčes in ljulka, podgane so se razmnožile, da hodijo po belem dnevu, kakor da so gospodarice in da jim nismo več kos, in brezsravnost je zavladata nad ljudmi ..."

Govoril in govoril je, mahal in krilil z rokami, razlagal z nekoliko povišanim in vsiljivo vreščečim glasom, to je grofa motilo, ljudje so se križali in molili, peli in poklekali na mrzla tla. Prilika o sveti Magdaleni je izzvenela kakor grožnja nečistovanju, kajti samo sveta Magdalena se je spreobrnila, za nekatere pa bo prepozno.

Ko je bilo končano, se je cerkev spraznila. Prvi so odšli bratje, drug za drugim v redu in tišini, dostojanstveno, grofovski ljudje in ljudje s pristave pa so šli ven pri stranskih vratih, da se niso mešali s tlačani. Grof Henrik dAvernas je čakal, da so šli vsi njegovi ven, pred njim, ker je opazil, da je gospa Alojzija Zakl ostala v drži molitve in da ni opazila, da je bila maša končana. Povsem je bila posvečena molitvi in jo je šele Zakl prebudil, da je odsotno vstala in šla ven. Grof je nekoliko škodoželjno pomislil, da ima pač tudi Zakl težave in da so z ženskami vedno težave.

Ko so bili zunaj že vsi na konjih, je h grofu z vso dolžno spoštljivostjo pristopil brat laik Bernard, ki je opravljal tajniške posle za opata.

"Monsinjur vas prosi, ker je pač zvedel, da ste z vso družino pri maši, da bi se zglasili pri njem. Betežni in nemočni so, da bi se sami napovedali k vam ..."

To povabilo ga ni presenetilo, presenetilo ga je, da opata ni bilo pri maši, njega pa vseeno vabi k sebi. Če je bolehen in ima težave, potem mora imeti dober razlog, da ga vabi.

Grof je namignil Zaklu, naj družino pošlje domov, počakata naj samo hlapca, ki sta ga tudi sicer spremljala. Ko je šel na notranje dvorišče, je bil Zakl še vedno ob njem. Povabilo je slišal in ga verjetno namerno razumel, kakor da gre on z njim. Grof Henrik dAvernas je pomislil, da njegov namig ni bil dovolj jasen, vendar se je naredil, kakor da mu ni ukazal, naj gre, in ga je pustil ob sebi. Vendar je posredoval brat Bernard in ju ustavil.

“Monsinjur bi radi govorili z grofom Henrikom Des Enffans dAvernasem na samem.”

Zakl se je ustavil in gledal grofa, naj odloči.

“Oglasite se popoldne. Tako ali tako morava urediti nekaj stvari.”

Tako je bil Zakl odslovljen in grof je lahko sam počakal v preddverju opatove sprejemnice. Zazdelo se mu je, da je bilo prvič, da Zakl namenoma ni nečesa razumel in da je hotel biti navzoč pri razgovoru z opatom. Kaj takega se še nikoli ni zgodilo. Ali je resnično spregledal njegovo zahtevo, naj odide z družino, ali resnično ni slišal povabila, ki je bilo jasno namenjeno samo njemu, ali pa je hotel biti po vsej sili zraven.

Videla sta se običajno enkrat ali dvakrat na leto ob procesijah in proščenjih, mogoče, če je bilo potrebno, spregovorila nekaj vljudnih besed. Zaradi svojega francoskega rodu je bil opat grofu nekako pri srcu. Nista veliko govorila, kar pa sta, sta se glede tega dobro razumela. Razmejitve med posestmi niso bile dobro in jasno določene ravno na tistem delu, kjer so živeli štiftarji, čeprav se je vedelo, da zemlja tam spada pod grofovsko, meja je tekla na robu ali na sredini močvare. Grof Henrik dAvernas je vedel, da ga opat ne vabi zato. Tega vprašanja se nista lotevala nikoli. Nikoli neposredno, ker to ni bilo vredno njunega tihega medsebojnega razumevanja.

Opat ga je sprejel nekoliko zadržano, to je bilo običajno, saj se je šele med govorjenjem bolj razvnel, postal dostopnejši.

Nekako malomarno je pustil grofu, da je poljubil križ, nekaj po tistem naročil svojemu tajniku in ta je potem neslišno izginil. Ostala sta sama.

Opatova pisarna je bila razkošna, bogato opremljena, glede na celice drugih bratov, bila je topla. Po gorkoti se je čutilo, da v tej sobi nenehno gorijo drva na ognjišču in da zasteklena okna ne prepuščajo mraza. Sprednji del je bil namenjen sprejemu ljudi, takoj zadaj za prehodom pa je bila postelja in ob majhnem oknu neposreden izhod na vrt. To je bila v bistvu povečana celica navadnega brata v samostanu, povečana zaradi položaja njenega prebivalca. Opat je mirno odkazal gostu sedež, sam pa sedel nasproti, z obrazom v senci. Tako je bilo vedno, kadar sta govorila. In običajno je bilo tako, da je obiskovalcu obraz osvetljevala svetloba, ki je prihajala skoz okno nad vhodnimi vrati, opatov obraz pa je bil

nekako v senci.

"Dragi Henrik Des Enffans dAvernas, hitro minevajo leta in vsako se bliža svojemu koncu. Ni še daleč dan, ko sva z vašim očetom marsikdaj, tudi če se je bilo treba sporeči, spila kakšen kozarec. Časi so bili mirni, naklonjeni ljudem dobre volje ... Ne tako kot danes ..."

Grof ni vedel, kaj naj bi si mislil ob takem uvodu.

"Dal sem vas poklicati, ker je pač priložnost nanesla, da ste danes tukaj, drugače se res ne bi imelo smisla truditi, da bi vi prihajali k meni ali morda jaz k vam. Tako pa je priložnost za pogovor in zakaj je ne bi izkoristila ... Ste slišali našega mladega pridigarja? Moč besede, izredna moč. In bogata vsebina, veliko znanja ... Prihajajo novi ljudje."

Grofu se je zdel uvod dokaj čuden. Po navadi opat ni razglabljal o nekih obćih rečeh, ampak je takoj prešel k stvari.

"Vidim, da se tudi vi kljub takemu mrazu, kot ga že dolgo ne pomnimo, niste mogli upreti temu, da ne bi prišli poslušat pridigo našega novega posvečenca? Upam, da ste ob njegovi pridigi uživali, če seveda niste doživeli groze ob katastrofi, ki jo napoveduje ... morda pa niti ne zaman."

Opat je govoril z zelo jasno posmehljivostjo v glasu. "Zelo veliko besed. In jaz bi moral biti ponosen na način in vsebino, da ima samostan končno pridigarja, kot si ga zasluži ... Ne samo da je učen v poznavanju svetih očetov in svetega pisma, tudi lokalne razmere dobro pozna. Ste se našli v njegovi pridigi? Nedvomno smo notri vsi grešniki."

Opat se je zasmel. Takega ga grof ni videl še nikoli. Bil je čisto posveten, nič posvečenega ni bilo na njem. Grof ob pridigi ni užival, zdela se mu je predolga in prenapolnjena z vsebino.

"Leta tečejo in bog kliče svoje služabnike duglega za drugim, oceni njihovo delo in jih nagradi ... Verjamete v to? Seveda, na tem stoji red stvari, božje kraljestvo na zemlji ..."

Brat Bernard je prinesel vina in se diskretno umaknil.

"Bog je postavil red na zemlji. In dolžnost slehernega bi bila upreti se tistim, ki ta red uničujejo ... Teh pa je veliko in preveč."

Henrik Des Enffans dAvernas je slutil, da mu ostareli mož sporoča nekaj, kar je zelo pomembno in kar se tiče tudi njega in kar je novo in se ne da ustaviti.

"Sicer pa, saj niste prišli poslušat nadaljevanja pridige? Pravijo, da

tam v moji domovini, in tudi drugi, odkrivajo nove dežele in celo nove svetove, kamor božja pravičnost še ni segla. Si predstavljate, da so na svetu neki ljudje, ki imajo prav tako roke in noge in govorijo, pa jih božja beseda še ni dosegla? To je eno. Potem pa so med nami ljudje, ki so sami prevzeli božjo besedo, podivjani ljudje."

Grof ni vedel, kam pelje stari mož ta razgovor. Očitno je, da ga preganja nekaj groznega in da mu to sporoča.

"In pri nas so ljudje, ki pravijo, da sta jih dosegla božja beseda in razodetje."

"Tudi taki ljudje morajo biti."

"Že, že. Samo ne smejo se sami razglašati za to."

Grof ni vedel, kako naj mu pomaga, da bo laže povedal, kar ima povedati. Trudil se je, da bi razumel. Tudi sam je slišal, da so nekje svetovi, ki so čisto poganski.

"Kar je bilo za moje mladosti, se pravi, v mojem zgodnjem življenju običajno, nič, kar bi sicer razglašali urbi et orbi, ni pa bilo grozljivo in označeno kot eden izmed naglavnih grehov, danes preganjajo in ljudi zato tudi sežigajo ..."

Henrik Des Enffans dAvernas se je zdrznil. Stari mož, ki je govoril tako nekako na pol francosko, ki se je v bistvu vedno zavzemal za gospodarske zadeve, in tudi v tem sta si bila zelo blizu, je spregovoril o nečem, o čemer nista nikoli govorila.

"Mislite na čarovnice, ki zavdajajo ljudem in živalim in poljem ..."

"Tega, gospod grof, ni. To je, če mi lahko sledite, izmišljija v službi groze, ki se plazi tudi proti najinemu rajju na zemlji. Zelo blizu je, grozi. Trka na vrata v podobi nekih lažno učenih in lažno pravičnih ljudi. Tukaj so. Jih niste opazili? Noben človek, noben kristjan ni varen pred njihoviimi podlimi obtožbami ... Ne ženske, ne moški, ne otroci. Če niste slišali danes pri pridigi, vam moram ponoviti, da uživanja brez razploda ne sme biti ... Zato smo vsi opazovani gospod, vsi ..."

To je bilo spregovorjeno skrajno jasno in odločno s podcenjevalnim nasmeškom.

"Kar počnete kot človek, kot človeško bitje, grof Henrik Des Enffans dAvernas, počnete v skladu z božjo besedo. Ničesar namreč ni, to sem spoznal, kar ni delo stvarnika. Ljubezen med ljudmi, pa naj bodo različnih stanov, različnih ver, barve kože ali naj bodo celo zunaj

katoliškega sveta, vse to ni proti božji besedi."

Stari je vstal, ker so te besede očitno popolnoma izčrpale njegovo sposobnost, da bi nadaljeval, ga razburile, kajti lahko da je spregovoril bogokletnosti. Zato ne bo imel veliko časa, da bi se pokesal. Starec bo kmalu odgovarjal za to, kar je izrekel. In mogoče mu ne bo lahko.

"Človeku strežejo po imetju in življenju vse življenje tako ljudje kakor zle sile, zoper katere skorajda ni zdravila. In zlim ljudem se ne sme dati ne možnosti ne odveze."

Grof je vedel, da več ne bo rekel, da pa je izgovorjeno zelo jasno in na podlagi trdnih dejstev. Starec se je obrnil in stopil zelo blizu k njemu. Tako blizu si nista stala nikoli. Naslonil se mu je na ramo. Dotik je bil močan in topel.

"Kar počnete kot človek, imate mojo odvezo. Ne vem pa, ali vam to na tem svetu kaj pomaga."

Vrnil se je k oknu, negibno gledal skozenj in dal jasno vedeti, da je razgovor končan. Ni bilo poljubljanja križa in ne prstana. Bilo je jasno, da je monsijor končal razgovor. In da to ni bil razgovor dveh mejašev, dveh najpomembnejših ljudi daleč okoli, to je bil razgovor starejšega z mlajšim, modrega z neukim.

Grof se je poklonil. Otožnost je vela iz celote, slovo od nekoga, nekdo se je poslavljaj in se mu je zdelo potrebno, da pove svoj testament. Ali je bilo samo to? Ali ni stari gospod, ki bo kmalu klican h gospodu, sporočal nekaj drugega?

Zakaj je hotel biti Zakl navzoč pri pogovoru in se je naredil, kakor da njegove zahteve, naj spremlja družino, ni razumel ali pa jo je namenoma spregledal?

Na domačem severnem notranjem dvorišču že ni bilo nikogar več, ko so prišli. Zimska svetloba je bila močna, zaslepljujoča. Družina je verjetno že bila pri kosilu.

Dal je poklicati velikega mojstra Hartvika. Ta naziv je bil za sicer precej čudno pojavo neprimeren, prav tako neprimeren tudi za grofovski položaj njegovega gospodarja, saj ta glede na svoj plemiški naziv ni mogel imeti velikega mojstra. Vendar so mu tako rekli zaradi poslov, ki jih je opravljal v gradu in na posestih svojega gospodarja. In po svojem delovanju, po službenih dolžnostih, ki jih je opravljal, je bil mojster, dosleden in neusmiljen, služil redu na gospostvu bolj kakor samemu gro-

fu, red je uveljavljal s trdo roko in zvitostjo, ki ji ni bil kos noben hlapec in noben kmet, noben podložnik gospostva. Zato že dolgo noben kmet ni pobegnil, razen bolnih in betežnih so redno hodili na tlako in oddajali dajatve.

Pri varovanju posesti je bil dosleden, tako da je bil neprijeten tudi za patre, če je ravno katerega mikalo šariti po lasti njegovega gospodarja.

Henrik Des Enffans dAvernas je vedel, da se na nekoga mora zanesti. Sumničiti vse po vrsti na gradu nima smisla. Treba je ugotoviti dejstva. Govorice imajo svojo podlago v dejstvih. Ali govorice prihajajo od drugod ali so nastale v gradu? Kdo ve največ? Kdo je vpleten? Vsi niso krivi, vsi ne morejo biti krivi, vsi niso udeleženi, vsi ne vedo vsega, posamezniki vedo nekaj. Računal je, da Hartvik ni zaupal nikomur, ker ni bil priljubljen zaradi svoje krutosti, in da zato ni vmešan. Vsi so se ga bali, nihče ni mogel govoriti z njim, ne da bi pomislil, koliko gorja je že povzročil in kako nedostopen je bil. Posebno zavzet je bil kot grajski birič. Včasih se je zdelo, kakor da komaj čaka, da bo treba koga kaznovati, koga ujeti in vreči v grajske ječe. Kot ječar je bil neusmiljen. Kakor da ne sliši prošenj in joka zaprtih in kakor da ne vidi njihovega trpljenja. Vedno mu je bilo vseeno, ali zapira moškega ali žensko. Zdelo se je tudi, da s posebno zavzetostjo privezuje ljudi na sramotilni steber pred cerkvijo. Večkrat so v dogovoru z grofom za njegovo posredovanje prosili tudi iz samostana za svoje podložnike.

Sicer je bil pod nadzorom Zakla, v njegovem imenu oziroma po njegovem ukazu je zapiral in tudi pogosto preveč kruto ravnal s kmeti, od njih izterjeval davke, jih gnal na tlako. Poročen ni bil, z nikomer se ni družil, za varnost gradu je skrbel vzorno. Henrik Des Enffans dAvernas je pravzaprav vedel, koliko se lahko zanese nanj pri teh stvareh, pri javnih zadevah, ni pa ga bolje poznal. Enkrat samkrat je bil z njim na lovu, pa nista spregovorila niti besede. Za lov tudi ni kazal posebnega zanimanja. Navadno se je zadrževal pri konjih. Znano je bilo, da je za svojega konja vedno sam skrbel. Pogosto je čisto sam prejahal vso posest, pregledal gozdove in polja. O vsem, kar je videl, je poročal samo Zaklu. Tako jima kmetje niso mogli ničesar utajiti. Govorilo se je, da se od grajskih samo on ne izogiba močvare in štifhtarjev. On je bil edini na gradu, ki je lahko prihajal in odhajal, ne da bi komu povedal, kam gre, kdaj se vrne.

Opravljal je tudi vlogo orožarja, na to se je resnično spoznal. Orožju se je posvečal z vso zbranostjo. Vse je bilo vedno očiščeno in pripravljeno za uporabo, vse popravljeno, zloščeno, namazano. Za popravila je skrbel sam, sam sposoben kovaču tudi pokazati, kaj pričakuje od njega.

Njegova podoba je bila strašna. Roke kosmate in dolge do kolen, ramena povešena, hoja racasta, počasna, oči majhne, skrite v zamaščenem in kosmatem obrazu. Celotno telo je po hoji in drži govorilo, da gre za človeka z veliko telesno močjo. Vsega obraza ni videl noben prebivalec gradu, ker je imel spodnjo čeljust menda odtrgano. To so vsi vedeli, na gradu pa ni bilo nikogar, ki bi to videl, ker je Hartvik vedno nosil obrazno ruto. Zaradi te pomanjkljivosti je tudi zelo slabo govoril. Nihče ni vedel, ali je čeljust izgubil v kakšni izmed vojn na severu ali morda na lovu, v boju z medvedom. Govorilo se je tudi, da je v boju zgubil tudi ves spodnji del in da se zato ne zanima za ženske. Živel je sam v stolpu nad vrati, ena izmed dekel mu je vsak dan prinašala hrano in potem jo je menda še sam zmečkal ter v samoti použil. Bil je izrazit samotar, čeprav se je zdelo, da ob skupnih zabavah družine ob večjih cerkvenih praznikih rad sodeluje. Po navadi je bil kje pri strani in je samo s svojo navzočnostjo dokazoval, da ima rad zabavo in družbo. Vsi so se ga nekoliko bali, vedeli pa so, da ima rad otroke. Ti se ga niso izogibali, njim se ni zdel strašen, tako tudi ne tistim, ki so ga videvali vsak dan. Kdor pa ga je videl prvič, mu je postalo nelagodno. Mož ni govoril, vedeli so, da neusmiljeno izvrši vsak Zaklov pisni in ustni ukaz.

Henrik Des Enffans dAvernas ga je najel že pred davnimi leti, kmalu po očetovi smrti. Priporočil ga je prijatelj njegovega očeta in dal tudi pisno priporočilo. Grof je vedel, da je Hartvik povratnik iz Rusije in da se je kot oklepnik švedske vojske po koncu ene izmed vojn znašel pri Rusih in ti so ga najeli za vojne na Krimu zoper Turke. Prav zato ga je Henrik Des Enffans dAvernas tudi najel. Mogoče je razmišljal o njem kot osebnem stražarju, vendar za to ni bilo nobene posebne potrebe. Govorilo se je, da razume vse jezike Evrope, da zna tudi mongolsko, da le govoriti ne more. Preprosti ljudje, podložniki, so se ga bali, govorili so, da se razume tudi na copranje.

Grof se ni z njim nikoli posebej ukvarjal. Ker Turkov sploh ni bilo v bližino posesti in posebnih uporov kmetov tudi ni bilo, je pravzaprav

mirno živel. S hlapci se mu ni bilo treba sporazumevati, njihovo delo je bilo vnaprej določeno, sicer pa je za to sam skrbel bolj Zakl.

"Kaj se dogaja?"

Hartvik je samo zmignil z rameni. Ne da ne ve, ne da ve, ne da bo komentiral.

Vprašati kako drugače grof niti ni znal. Vse se je v njem prekuhavalo že več kot teden dni. Drugi razlog je bil ta, da noče vprašati za podrobnosti, da ne bi rad, da bi se vprašani izogibal dokončnega odgovora, ki pa zadeva tudi njega samega. Vprašanje, kaj ta nemi človek ve in česa ne ve. Kljub temu je bilo samo, da ga uboga.

"Kaj se dogaja?"

Ali ne ve nič ali pa ne more odgovoriti. Gledal ga je. Postaral se je, odkar ga je nazadnje videl. Grive so bile sive, oči so postale krvave, nekam zlezel je vase. Telo se je postaralo. Vseh dvajset let, kolikor je služil na gradu, ga ni dal grof še nikoli posebej poklicati, nikoli še ni bilo med njima postavljeno vprašanje lojalnosti, grof ni še nikoli od njega zahteval nič posebnega. Vsako leto mu je plačeval dvajset zlatnikov. Kam jih je dajal ali kaj je počel z njimi, ni vedel nihče. Grof Henrik Des Enffans dAvernas se je v trenutku zavedel, da drugega o njem ne ve več, kakor so vedeli vsi.

"Sedaj bom od vas zahteval nekaj, kar morate brezpogojno in dosledno izpeljati. Po tem, kako boste to opravili, vas bom tudi sodil."

Mojster je dal na znanje, da razume, da mora ukrepati popolnoma po grofovi volji.

"Danes popoldne pride gospod Avgust Zakl na razgovore k meni. Prosim vas, da ga takoj, ko razjaha, vklenete in zaprete. Spremstvo, verjetno bosta dva, ravno tako zaprite. Noben izmed zapornikov ne sme imeti stikov z drugimi niti z nikomer iz gradu. Ko bo to opravljeno, pridite poročat."

Vedel je, da mora poskrbeti za rešitev Josephine Helene Verčič. Niti misliti si ni mogel, da bi lahko bila ta ženska tako pomembna. Počasi je spoznaval, da je pravzaprav njena usoda ključna.

To je nekako zahtevala tudi žena. Očitno je bila, kar se tega tiče, bolj obveščena kakor on. Nelagodnost se je povečevala vsak trenutek.

Pomislil je, kako mučno je bilo dopoldne. Že od spočetja zadnjega otroka, verjetno točno od takrat, nista imela stikov kot mož in žena.

Izogibal se je je. Ne da bi se je bal. Postala mu je odveč. Ni mogel določiti svojih občutkov do nje ... Če bi jo našli takrat ali če bi jo našli sedaj, bi bilo bolje, da jo zapre on, kakor da jo dobijo deželni v roke. Treba je govoriti z njo, preden jo dobijo dokončno v oblast. Kako? Ni bilo jasno, kam se je zatekla. Mogoče kaj ve Hartvik? Nanj ni pomislil. Predvčerajšnjim se je preveč zanesel na Zaka in Crnčca. Če je že nimajo. Vedel je, da je zgubljena, če pridejo do nje. Če je šla v mesto, potem je po njej in njeno pričevanje, izsiljeno z mučenjem, lahko pove kar koli. Slutil je, nagonsko se mu je zdelo, da gre tukaj za precej več kakor samo za svobodnjakinjo z njegove posesti. Zdelo se mu je tudi, da Zakl ve nekaj več, kakor je pripravljen povedati. Samo njega bo pustil za konec, ko bo sam vedel več. Prav tako je tukaj še kaplan Crnčec, ki mora tudi nekaj vedeti, potem grajska gospodinja Marija Mohorčič in še kdo.

Sedaj je šlo za Josephino Heleno Verčič. Ali so jo res zaprli in kdo je lahko to naredil brez njegove vednosti. Bila je, to je vedel, edina, ki je skrbela za zdravje ljudi, pomagala je celo Zaklovima otrokoma, bila je edina babica daleč na okoli in neumno bi jo bilo zapirati. Glede tega ima njegova žena prav.

Lov na takšno starejšo žensko je pravzaprav lahko opravilo, posebno sedaj, ko morajo vsi ljudje iskati zavetje pri drugih ljudeh, ko so gozdovi goli in ko človeka ali žival vidiš že zelo na daleč. Sedaj je prehodna tudi Slivniška močvara, ker je vse izsušeno in zamrznjeno. Sedaj se ne more skriti nikjer. Hartvik jo lahko zelo hitro najde, če bo le hitrejši od deželnih.